

18. Sallai Elemér: MOZGÓ VESZTŐHELY. Tények és tanúk sorozat. Magvető, 1979.

19. Petényi Katalin: ÁMOS IMRE. Corvina, 1982.

20. In: *Ars Hungarica*, 1975/1. Könnyebben hozzáférhető a *Múlt és Jövő* című folyóirat Ámos Imre–Pap Károly-számában, 1999/3.

21. Egri Mária: A SZOLNOKI VÁZLATKÖNYV. Corvina, 1973; ÁMOS IMRE. Szemtől szembe sorozat. Gondolat, 1980.

22. Az 1940-ben a szerző kiadásában, százötven példányban megjelent linóleummetszet-sorozathoz Ribáry Géza, az OMZSA (Országos Magyar Zsidó Segítő Akció) elnöke és az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egylet) szervezője írt előszót, dr. Naményi

Ernő, a Zsidó Múzeum igazgatója pedig az ünnepekről írt tartalmi összefoglalót.

23. A SZOLNOKI VÁZLATKÖNYV faksimiléjének kísérelő tanulmányában, amely ezt a címet viseli. Lásd az 1. jegyzetet.

24. Anna Margit, Ámos Imre özvegye több interjúban, de nekem is hangzott: azért nem teszi be a lábát Németországba (halála előtt ezt mégis megtette), mert nem tudja, mikor lép szeretett férje hamvaira.

(*A Múlt és Jövő Kiadó kétszáz számozott példányban 2002-ben megjelentette a JÁNOS JELENÉSEI-t Ámos Imre illusztrációival, illetve az azokhoz készült vázlataival.*)

Villányi László

EGY MÁSIK LÁNY

„Meglátok közöttük egy teremtést, különös arca új boldogság lehetőségét ígéri. Szépsége sajátos természeténél fogva megsokszorozza a boldogság lehetőségeit. Minden teremtés egy ismeretlen eszmény, amely feltáruul előttünk... Egy újabb szép leány bizonyítja, hogy a boldogság létezik, és sokféle alakot ölthet.”

(Marcel Proust)

Kamaszkoromban – vagyis még az előző évszázadban/évezredben – lányok leszólításával múltattam az időt; persze ez így túl egyszerűen hangzik, valójában a megszólítás művészetének létrehozásán fáradoztam, hetekig, hónapokig készülve/várákozva az egyetlen lehetséges pillanatra, melynek elszalasztását megbocsáthatatlan vétéknek véltem, mint aki tisztában van avval, hogy az ember a maga kiszámolt homokszemével jön a világra, és azok a szemek, amelyeket bármilyen okból, önmaga vagy más miatt, szándékosan vagy kényszerűségből nem használ fel belőlük, örökre elvesznek.

Egyetlen szót, szótagot sem gondoltam ki előre, hittem abban, ha eljön az idő, meghallom majd a dallamot, s akkor elindulhat az improvizáció, az áldott improvizáció, köréje teremődik a zenekar: a járda púpja, a busz imbolygása, az eső szaga, a park színei, a híd fényei, az állomás zörejei, az alagút árnyai, és reméltem, már a lány is ki mondta magában: beleszerethetek egy nekem szóló mondatba.

Tudtam, ismétlésnek helye nincs, egy elhangzott szöveg hamis lenne más időben, különben is, bár mindegyik lány szép volt, ekként a szépség szeretete és a szerelem kölcsönösen táplálták egymás életét, de minden egyes lány másfajta szépsége, más-más részletével, másként megvalósuló szerelmet ígért.

Első látásra sohasem szólítottam meg egyetlen lányt sem, többszöri találkozás kellett ahhoz, hogy fellelkesítsen a gondolat, mélységesen szeretek egy ismeretlent, apró jeleket őriztem, melyekben meg akartam találni a bizonyosságot: ő is felfedezett, mint akinek a tekintetéből kiolvasható: szeretném látni azt, aki a szerelem tehetségében felülmúl engem.

Mire ide jutottam, már telítődtem a szerelem utáni vágyakozással, a lány még nem tudta, de velem élt, öltözködésünkben azonos színek bukkantak fel, találkozásainkat sajátos fényjelenségek kísérték, voltak közös történeteink, készen álltam az utolsó/első lépés megtételére: a szeretet aktusában személyünk rést talál önnön búvkörén; talán ez legnagyobb erőfeszítése természetünknek, hogy ki-ki önmagából kilépve megjelje a másik embert.

Mindegyik lányt más helyszínen, más évszakban mertem megközelíteni, s az időjárási feltételek sem voltak azonosak, bátorításul Ovidius sorait ismételtettem: „*Csak keveredj el jól, majd érij hozzá akaratlan, / lábad a lábához, s ujjad a vállaihoz. / Itt az idő, hogy megszólítsd! Tűnj messze, szemérem / s félnétség! Ki merész, azt Venus is segíti.*”

Zuhogó esőben, esernyővel a kezemben, a Bartók Béla úton léptem oda ahhoz a lányhoz, akinek már elképzelttem fehér bőrét, *hadd vigyázzak rád, még a végén leszólit valaki*, mondtam, s ő hálásan pillantott rám, amiben nyilván az esernyő is szerepet játszott, bizonyára attól félt, fehér bőrét sebesre veri az eső.

Telt, anyáskodásra hajlamos lányhoz a Baross híd kellett, s egy mozdony füstje, *korom mehetett a szemembe*, nyújtottam felé a zsebkendőmet, s ő aggodalmas tekintettel vizsgálgatta szememet, miközben felfedezte hosszan ívelődő szempillámat.

A 17-es buszon ültem le a hosszú nyakú lány mellé, gyönyörűen tartotta a fejét, akkor is, amikor feléje fordultam, *ne haragudj, hogy így bámullak, de úgy érzem magamat, mint az a festő, aki meglátta élete legszebb modelljét.*

Finom, valószínűtlenül finom volt az a lány, akiről el sem tudtam képzelni, hogy végighallgat bármiféle rajongó szöveget, mintha nem is ebben a városban, mintha nem is ebben az országban született volna, így csak ennyit kérdeztem tőle a Széchenyi téren: *beszélsz magyarul?*

Vannak lányok – istenem, de kevesen! –, akik Múzsának születnek, már kislányként dédelgetik magukban a vágyat, hogy remekművek megszületését inspirálják – ez angolul sokkal szebben hangzik –, így hát amikor a Múzsát megszólítottam, *mintha már megírtalak volna*, ő pontosan értette a kívülálló számára homályos mondatot, bizonyára García Márquez regényét is olvasta, különös tekintettel erre a mondatra: „*de amennyire szeretett az ágyban hancúrozni kifulladásig, Sara Noriega majdnem olyan nagy odaadással szentelte magát a költészetnek a szeretkezések közti szünetekben*”, és az a lány, aki Múzsának született, s Múzsaként élte idejét, az én majdan megírandó verseimet suttogetta a párnába, eleven cáfolataként Karinthy tételének, miszerint erős fantáziájú ember számára nincs megoldás a szerelmi életben.

A következő könyvekből idézek:

Gabriel García Márquez: SZERELEM A KOLERA IDEJÉN; *Roland Barthes*: BESZÉDTÖREDÉK A SZERELEMRŐL; *Stendhal*: A SZERELEMRŐL; *Goethe*: VONZÁSOK ÉS VÁLASZTÁSOK; *José Ortega y Gasset*: A SZERELEMRŐL; *Ovidius*: A SZERELEM MŰVÉSZETE; *Karinthy Frigyes* kiadatlan naplója.

EGY MÁSIK ISKOLA

Az én iskolámban egykor apácák tanítottak, nyolc évig szívtam tudómba ott maradt lehetetüket, így szinte hazaérkeztem későbbi munkahelyemre, az Apáca utcai cellába, s otthonosan aludtam a firenzei és a velencei zárdában, dolgoztam a karmelita rendház egyik cellájában is, az ablakban nap mint nap megjelent egy galamb, csőrével megkocogtatta az üveget, s amikor Pannonhalmán a szerzetesekkel ebédeltem, egy másik vendég, olyannyira odatartozónak vélvén, a leves némasága után zavartan kérdezte, nem vétek-e a rend ellen, ha civilben megyek ebédelni.

Az iskola utcájának elején lakott Weöres Sándor, innen írt levelet Kosztolányinak, „Kedves Mester, minthogy magyar–horvát vérkeveredésből származom, és ebből valami lehetetlen zagyalék jött ki, a tehetetlenség, egyoldalúság, félszegség, szabadosság, túlságos nyíltság, egoizmus és igába törni nem akarás keveréke vagyok, lassanként egyre jobban az abszolút szem leszek, aki csak néz, de nem vélekedik”; délutánonként Weöres elsétált a Kálváriához, meg-megállva a stációk szobrai előtt, s néha teljesült titkos vágya, sikerült elkapnia a legszebb apáca szemérmes pillantását.

Szabados nagyapámnak két lánytestvére volt, Mária húga Szalldoboson maradt, konyhájának ablakából láthattam a Kárpátok fenyőerdejét, nővérét azonban ő sem ismerte, még gyerekként hajóra tették, s apáca lett Amerikában, meghalt nagypapó, sutogtam nővérem felé az iskolában, a lépcsőről, ő fent állt a korlátnál, s bólintott szomorúan, tudom, nekem nem is mondta senki, amint megláttam zokogó anyámat a konyhában, kezében a távirattal, már eleredtek a könnyeim, nem megyünk többé minden nyáron Beregszászba, nem készül több fénykép a kútnál, amin megszeppenve állok, mint ahogy később álltam nagyapám előtt, amikor unokatestvérem beárult, hogy káromkodtam, de Papó nem szidott meg, csak végigsimított fejemen, mintegy elúzve a rontást.

Az iskolától ötszáz méterre, a Nádor téren lehetett az a hadikórház, ahol nagyapám térdét megoperálták, miután megjárta Galíciát és a román frontot, találat érte az olasz fronton, hiányzott a térdkalácsa, ugyanakkor egy szilánkot sohasem vettek ki a lábából, vele élt, sántikálva hurcolta magában akkor is, amikor megmutatta életének egyik legfájdalmasabb helyszínét, ahol félálomban feküdt az operáció után, de érezte, arcán végigsimít egy apáca, ott, a Nádor téren, ahol focizni szoktam, ott sétáltunk kézen fogva, akkor, valójában akkor tanított meg lassan járni nagyapám.

Néhány év múlva az iskola kézilabdacsapatának kapusa lettem, a lányok kórusban kiabálták a nevemet, de mindhiába biztattak, sorra kaptam a gólokat, hiába próbáltam koncentrálni, hiába nyújtózkodtam a négy sarok felé, s amikor Soleczky Szilárd nevű osztálytársammal portások voltunk, felfedeztük, hogy a porta melletti helyiségből a lányok öltözőjére nyílik kilátás, felváltva tapasztottuk a kulcslyukra szemünket, meztelen bőr látványát remélve, felénk forduló, bimbózó melleket, ám csak rózsaszín kombinék imbolyogtak előttünk, szemérmes volt mindegyik lány, olyan szemérmes, mint egy apáca.